

JOSÉPHINE DE BEAUHARNAIS

Men heeft ter gelegenheid van de zoveelste uitgave van de Gentse Floraliën veel gegoocheld met cijfers en statistieken allerhande en misschien wat te weinig, ook in de officiële redevoeringen, gesproken over de pioniers van dit wereldberoemde bloemenfestival, over de eerste, schuchtere tentoonstellingen van planten, bloemen en tuilen in de vorige eeuw, en over onze Kruidtuin zonder dewelke de liefde tot de bloem en de kennis van de planten nooit zo diep in het hart van de Gentenaren zouden zijn doorgedrongen.

Zonder de Gentse Kruidtuin zouden er nooit Floraliën zijn geweest maar zonder een Karel Van Hulthem en een Bernard Coppens zou er ook geen Kruidtuin zijn, dat weet ten andere al wie zich te Gent ook maar enigszins aan het probleem en voor het verleden van de bloemteelt interesseert.

Het is echter minder geweten dat onze Gentse Kruidtuin, meer dan waarschijnlijk in 1803, zou zijn verdwenen, had Joséphine de Beauharnais, toen nog geen keizerin, niet op het nippertje voor zijn redding in de bres zijn gesprongen. Wij halen dan ook graag deze weinig gekende bladzijde uit de geschiedenis van onze Kruidtuin vandaag uit de vergeetlade opdat zij opnieuw plaats zou mogen nemen in als heerlijk inleidend hoofdstuk tot onze Floraliën.

Wanneer na de inval van de Republikeinse legers in ons land, de kloosters, abdijen en andere instellingen weinig naar de zin van de Sans-Culotten werden afgeschaft en al hun bezittingen nationaal goed werden, d.w.z. hen werden ontnomen en ontstolen, stonden bezetter en plaatselijke collaborateurs voor een hoop onroerende goederen, zogenaamde zwarte goederen die men moeilijk aan de man kon brengen, en een massa roerende goederen, meest alle kunstwerken voor dewelke zich geen enkel probleem stelde. De schilderijen namen de wijk naar het Louvre en de Franse departementale musea en de kostbare boeken en handschriften werden dezelfde richting ingestuurd, terwijl duizende zilveren voorwerpen gewoonweg werden verpletterd en met volle karren samen met brokken klokken naar Parijs vervoerd.

Zonder de zo autoritaire als diplomatische tussenkomst van Karel Van Hulthem hadden roof, plundering en vernieling nog ruimere afmetingen genomen.

Van Hulthem was jong, rijk, verstandig, kunstlievend: zoals vele jongeren, als Lieven Bauwens bv. was hij gewonnen voor de nieuwe gedachten en het ideaal van broederlijkheid, echter niet voor de misbruiken en uitspattingen van de Franse bezettingsoverheden.

Toen deze laatste in 1797 tot de stichting van de Ecole Centrale in de voormalige abdij van Baudeloo overgingen, zag Van Hulthem een kans meteen een grote slag te slaan.

Hij had deel uitgemaakt van de adviserende Commissie en wist aldus welke ruimte aldaar na de vestiging van de Centrale School vrij zou blijven

Met veel behendigheid wist hij van de Fransen te bekomen in de gewezen kapel van de abdij een openbare bibliotheek te mogen inrichten en zodra hij de vergunning had bekomen, liet hij er honderden boeken, handschriften en andere waardevolle stukken afkomstig van de afgeschafte kloosters onderbrengen.

Op die manier wist Van Hulthem de meest kostbare documenten en manuscripten die anders reddeloos voor onze stad zouden zijn verloren gegaan, in Gent te behouden.

Op hetzelfde ogenblik ongeveer spande Van Hulthem de kroon op het werk: het klooster van de abdij was ingenomen door de Ecole Centrale, de kapel door de pas gestichte bibliotheek, bleef dan nog de prachtige tuin over.

Ook voor deze tuin had Karel Van Hulthem, verwoed liefhebber van zeldzame planten en bloemen, de ideale oplossing gevonden: hij kon de overheden ertoe brengen er een Kruidtuin aan te leggen. Hij werd in zijn opzet bijgestaan door een Gentse geneesheer Bernard Coppens en dra werd hun droom werkelijkheid.

Van Hulthem, vooruitstrevende geest en man van de daad, volgde in al zijn ondernemingen, eenzelfde politiek: zijn plan met veel geestdrift en diplomatie door de overheden doen aanvaarden en dan onmiddellijk een kern tot stand brengen die van zijn idee een tastbare realiteit maakte.

In een handomdraai had hij de kapel van Baudeloo met honderden boeken en do documenten gevuld. Het was geen utopische bibliotheek die na enkele maanden als een luchtkasteel zou ineensorten, het was van meetaf een echte bibliotheek met boeken, materiaal en lezers.

Van Hulthem volgde dezelfde politiek wanneer hij om een verdere emigratie van onze kunstschaten naar Frankrijk te voorkomen, met het plan voor de dag kwam een departementaal museum in de voormalige kerk van de St. Pietersabdij in te richten. Opnieuw slaagde hij in zijn opzet en daar ook kwamen na enkele weken tientallen doeken en beelden de vaste kern van de verzameling uitmaken.

Voor zijn Kruidtuin vond Van Hulthem in de abdijs tuin van Baudeloo een mooie verzameling planten, doch zulks kon zijn inziens niet volstaan om de Tuin definitief buiten schot van de grillen van de Administratie te stellen.

Van Hulthem liet dan ook uit de afgeschafte abdij van Ename bij Oudenaarde het grootste deel van haar prachtige collectie naar Gent overbrengen.

Behalve een mooie verzameling oranjebomen, laurieren, granaatbomen en myrten, zo schrijft hij, vond men in deze abdij bij haar opheffing in 1797 talrijke prachtige exemplaren van exotische bomen, waaronder twee *Magnolia grandiflora*, een dadelboom *Phoenix dactylifera* L., een *Pistacia lentiscus*, een olijfboom, *Olea auropea* L., drie palmen, te weten: twee *Champaerops humilis* en een *Barassus flabelliformis* L. Al deze bomen werden hetzelfde jaar nog naar de kruidtuin van Gent overgebracht. De twee dwergpalmen werden in 1599 aan de abdij geschonken door Albrecht en Isabella. De nieuwe Kruidtuin groeide en bloeide. Van Hulthem die herhaaldelijk in Parijs verbleef, zond regelmatig kostbare variëteiten die hij van Franse plantkundigen mocht aankopen en zelfs Joséphine de Beauharnais, echtgenote van Bonaparte die meer van bloemen dan van haar gemaal hield, schonk Van Hulthem enkele zeldzame planten voor de Gentse Kruidtuin die aldus na enkele jaren Europese faam verwierf.

Het was allemaal veel te mooi om lang te duren en einde 1802 kwam het nieuws als een koud stortbad. Bonaparte had eigenmachtig beslist en besloten van Baudeloohof een oefenveld en van de gewezen abdij een kazerne te maken. Een bevel van Bonaparte stond gelijk niet een voldongen feit: Gent's Kruidtuin was ter dood veroordeeld en zou een grootoefenplein worden voor de alhier ingelegerde Franse troepen.

Protest had niet mogen baten, verzet was uitgesloten. De blikken van alle Gentse liefhebbers richtten zich andermaal op Van Hulthem, de man die reeds zoveel hopeloze situaties had rechtgetrokken.

Het toeval zou hem eens te meer ter hulp snellen want samen met het onheilspellend nieuws, bereikte een ander officieel bericht onze stad: Bonaparte en Joséphine zouden in juli 1803 Gent bezoeken. Van Hulthem, de diplomaat, zag in dit staatsiebezoek een enige gelegenheid, de laatste redplank om zijn Kruidtuin aan vernieling te doen ontkomen.

Was hij niet bevriend met Joséphine, was de echtgenote van de Eerste Consul geen verwoede bewonderaarster van planten en bloemen, had zij niet herhaaldelijk blijk van belangstelling voor de Gentse Kruidtuin gegeven? Men zou ze dus bij het officieel bezoek in en niet om de tuin leiden.

Het werd een zorgvuldig voorbereide conspiratie tussen Van Hulthem, Norbert Cornelissen, Hendrik Mussche en een paar trouwe vrienden. Alles zetten op het zwakke geslacht, met mooie woorden, gedichten, lyriek en een ferm snuifje romantiek de vesting innemen, Joséphine een bondgenoot maken die het dossier Gentse Kruidtuin met hartstocht bij Bonaparte zou gaan pleiten.

Bij haar bezoek aan de stad, en terwijl Bonaparte militaire en politieke problemen aan 't bespreken was, werd Joséphine aan de ingang van de Kruidtuin

door de vredelievende samenzweerders opgewacht en onmiddellijk werd de actie ingezet. Cornelissen had een lang gedicht gerijmd in hetwelk hij Joséphine Venus noemde, de planten nimfen. Van Hulthem Iris en Bonaparte het Lot. en of Josephine, de mooie kokette geveid was toen men haar het gedicht voorlas (en waarschijnlijk ook vertaalde uit het Latijn!).

Toen het duidelijk was dat zij in de gewenste en gepaste stemming verkeerde, toen alle nimfen ofte planten met veel romantiek hun nood hadden geklaagd en om tussenkomst bij het Lot hadden gesmeekt. haalde men het wapen te voorschijn dat de overwinning moest afdwingen. Joséphine bezat vroeger te Parijs een zeldzame variëteit van banaanboom, doch deze laatste was gestorven. Van Huthem wist het. Welnu onze Kruidtuin bezat eenzelfde boom en Hendrik Mussche liet de doorluchtige bezoeker het Gentse exemplaar bewonderen. De boom droeg een nederig op schrift "Cur me moribundam deseris, hospes?" (Wil je mij als een stervende verlaten, gast?). Toen zij het opschrift had gelezen, keerde men de zware kuip een halve toer om en Joséphine kon een tweede opschrift lezen: "Red de Heliconia Bihal (naam van de banaanboom), al te gelukkig als ze een van haar zusters mag vervangen op Malmaison!"

Dit prachtige. onverwachte geschenk verwekte bij de bezoeker het lang verbeide effect. Van Hulthem ging echter maar steeds voort met praten over de onvermijdelijke dood van al deze planten en bloemen tot wanneer Joséphine hem plots zegde: "Calmez-vous, mon cher M. Van Hulthem et, comptez que si j'y puis quelque chose, ce beau jardin sera maintenu et mes Nymphes, comme vous les appelez, ne mourront pas!"

Hoe Joséphine het geval bij haar gemaal bepleitte, welke argumenten zij heeft ingeroepen, weten wij niet, het geschiedde met gesloten deuren, doch het duurde niet lang vooraleer men te Gent de uitspraak vernam: de Kruidtuin was gered, het oefenplein zou er niet komen.

PIERRE KLUYSKENS